

Egyházzenei képzés

A vizsgált időszakban a debreceni lelkészképzést szolgáló felsőoktatási intézményekben önálló egyházzenei tanszék nem működött. A teológus diákok ilyen irányú oktatását másfél évszázadon át részmunkaidőben a Nagytemplom kántorai vagy a Kollégium Gimnáziumának énektanárai látták el, akik általában az 1739-től folyamatosan működő Kollégiumi Kántus karnagyai is voltak.

FEKETE KÁROLY

Szotyori Nagy Károly

(1821–1897)

Életútja

Apja, Szotyori Nagy Mihály nagytemplomi orgonista igen büszke volt a fiára. A családi feljegyzések között 1836-ban örököltte meg róla a következőket: „Ezen fiam már 10. esztendő korában annyira értette a fundamentomos orgonálást és éneklést is, hogy boldogult 1° Ferentz volt kegyes királyunk 40. Esztendei uralkodása innepe alkalmával, a Rév Komáromi Reform. Templomban végbe ment czeremoniás Isteni tisztelet alatt az éneklést és orgonálást a nagy publicum telyes meg elégedésére dicséretesen végezte. Ő jó testtel indult, jó kántor és orgonista. A Catholicum Templomban lévő éneklő karnak, nem külömben a Polgári Musicusok társaságának is szükséges és hasznos tagja. Játszik hat féle musikákon, úgy mint: orgonán vagy fortepianon, klarinéton, flotán vagy picolon, hegedűn, violonon, gitáron.”¹

Nem csoda tehát, ha a debreceni tanulóévek alatt is bizonyító ifjút 1844 februárjában megválasztották a Nagytemplom orgonistájává. Városszerte ismert volt, mert miközben a Kollégium filozófiai kurzusát végezte, magánházaknál vállalt zongoratanítást.² Amikor megválasztották nagytemplomi orgonistának, akkor azt kérte, hogy „a magasabb Musikai tudományban szerzendő bővebb ösme-

1 HBML XIII. 3. 1. 110–111.

2 DPL 16 (1896)/5, 62–63.

reték, s maga kimíveltetése végett kül országokba utazhasson”.³ Egy év múlva, 1845 tavaszán tért haza, „s annak igazolására, hogy idejét s erejét a kitűzött cél lehető meg közelítésére szentelte, bemutatta a Bécsi legnagyobb Művészektől, s egyesületektől nyert hat rendbeli eredeti bizonyítványait”⁴, amit mély megelégedéssel vett tudomásul az Egyháztanács. Bécsen kívül járt még Prágában, Berlinben, Lipcsében és Stuttgartban is.⁵ Így betekintést nyert az európai zenei életbe és ismeretségeket is kötött.

Tanári munkássága

Szotyori Nagy Károly 1845–1897 között volt a Kollégium ének-zene tanára. Mint képzett zenész tért haza és látott neki 1845-ben a munkának. Már tanársága kezdetén megmutatkozott, hogy új korszak következett el a Nagytemplomban, a Kollégiumban, a Kántusban és a város zenei életében.⁶ A Nagytemplom nevezetes lelkészének, Könyves Tóth Kálmánnak az emlékirata is megemlékezik Sz. Nagy Károlyról: „Az éneklést, némelly nagyobb ünnepélyek alkalmával, ő kezdte a debreceni nagy templomban, nagyszerű pompával díszesíteni. Alkotott ő részént a kollegyiomi ifjak, részént a városi s művészileg énekelni tudó egyénekből egy éneklőkart, s ennek énekét orgonával kísérte. Sátoros innep alkalmával csak egyszer kísérlette meg e templomi-éneklőkár a fellépést, 1848-ki pünköstkor. De a debreceni népgyülekezet nehezteléssel vette ezen intézkedést, mint papistica caerimoniához közelítőt, s időmben többször nem is történt az vallásos innepen.”⁷

A Kántus addigi vegyes kari felállását férfikarivá szervezte át, s világi műveket is tanított az egyháziak mellett. Az énektanításban is újított, amikor 1846-ban *Énekhangzatos könyvet* adott ki Zákány Józseffel együtt. Ebben a korabeli hallás utáni tanításról áttért a zeneelméleti alapokat felhasználó énekkoktatásra. Sz. Nagy Károly zeneelméleti, módszertani könyve mellett hiánypótló volt 1848-ban megjelent *Templomi karénekeskönyve* és 1859-ben kiadott *Orgonakönyve*, ami az első magyar református korálkönyv volt.⁸

3 TtREL I. 99.c. 23. k. 1844. 3. szám, 2–3.

4 TtREL I.99.c. 24. k. 1845. 112. szám, 49.

5 DPL 16 (1896)/5, 62–63.

6 Tevékenységéhez lásd: Ifj. Fekete Károly: Ének- és zeneoktatás a Debreceni Református Gimnáziumban 1873/74 és 1948/49 között, *Magyar Egyházzene* 4 (1996/97)/2, 161–182., Könyves Tóth Mihály: Emlékirat a Tiszántúli Református Egyházkerület életéről (1855), Debrecen, 1996 (Editiones Archivi Districtus Reformatorum Transtibiscani, 5), 194–195.

7 Könyves Tóth Mihály: Emlékirat a Tiszántúli Református Egyházkerület életéről (1855), Debrecen, 1996 (Editiones Archivi Districtus Reformatorum Transtibiscani, 5), 195.

8 Sz. Nagy Károly műveinek korabeli bírálatához lásd: DPL 17 (1887)/5, 48–49., (1887)/6, 57–58., (1887)/8, 66–67., (1887)/9, 82–83.

Munkaterülete 1853-tól egyre szélesedett. Kollégiumi tanárságán túl magánzeneiskolát is vezetett, melynek 1853-ban ötven-hatvan növendéke volt.⁹ Ezek mellett Sz. Nagy Károly orgonatervezéssel is foglalkozott. Intenzív kapcsolatot tartott Carl Friedrich Ferdinand Buckow (1801–1864) porosz királyi orgonaépítővel, valamint Kiszél István debreceni mesterrel. Sz. Nagy Károly nevével több vidéki orgona készítésénél találkozunk. Mint szakértőt hívták meg például Hajdúhadházra, Hajdúnánásra, Kabára, Karcagra, Kunmadarasra, Nagylétára, Szeghalomra, hogy csak néhány helyet említsünk meg a sok közül.

Sz. Nagy Károly fél évszázadon át volt a Nagytemplom orgonistája. Még megérhette, hogy egy évvel halála¹⁰ előtt, 1896. január 26-án ötvenéves énekvezéri szolgálatának megünneplésére díszgyűlést szervezzen a presbitérium. Az egyházi vezetés mellett képviseltette magát a zenede, a dalegylet, a Kollégium, a Kántus és a tanítótöbbség. Az ünnepi beszédek nem fukarkodtak a jelzőkkel, amikor többek között így szóltak: „tiszteletünk és ünneplésünk tárgya Ön kiválóképpen mint ének-zeneszerző, mint művész, mint magyar reformált egyházi énekgyűnk második Goudimellje”.¹¹ A zenede részéről jövő köszöntés pedig kiemelte: „Kérdemelte ő e hálát nemcsak azért, mert az egylet létesítésében tevékeny részt vett, mert a 70-es évek elején a majdnem 5 évig távol levő igazgatót állásában általános megalégedésre helyettesítette, mert a zene ügyét mindenütt és mindenkor páratlan buzgalommal karolta fel, de főleg mint a zenede tanára azért is, mert a tanintézetnek több mint 6 ezerre menő növendékeinek zeneösmeretében ő rakta le az alapot, melyre bizton lehetett tovább építeni.”¹²

Életművének elismeréseként a halála előtti évben kapta meg a koronás arany érdemkereszt kitüntetését.¹³

⁹ Szatmári Endre: A debreceni zeneoktatás története, In: Breuer János (szerk.): Debrecen zenei élete a századfordulótól napjainkig, Debrecen, 1975, 7.

¹⁰ Sz. Nagy Károly 78 éves korában, 1897. április 2-án halt meg. A presbitériumi jegyzőkönyv megörökítette emlékét: TtREL I. 99.c. 67. 1897. április 4. 116. szám.

¹¹ TtREL I.99.c.66. Az 1896. január 26-án tartott díszgyűlés jegyzőkönyve. Kovács Lajos tanítóképezdei igazgató szavai: 9. oldal. Lásd még DPL 16 (1896)/5, 62–63.

¹² TtREL I.99.c.66. Az 1896. január 26-án tartott díszgyűlés jegyzőkönyve. Sesztina Lajos beszéde a zenede részéről: 10. oldal.

¹³ DPL 16 (1896)/9, 119.